

JANKO PEŠIKAN, KOMANDIR CRNOGORSKE VOJSKE

Piše: **Nenad STEVOVIĆ**, publicista i istraživač crnogorske dijaspore

Sa braćom i stričevima u Božićnom ustanku

Crnogorski oficir i politički emigrant **Janko Pešikan** (1890-1921) je rođen na Trešnjevju, u istorijskom jezgru Cuca, visokoj akademiji junštva, kako je to katunsko pleme nazvao **Miloš Crnjanški**. Sin je **Vuka** i **Marije Pešikan**, a odrastao je uz braću **Peka**, **Obrada** i **Stevana** i sestru **Milosavu**. Djetinstvo je proveo u rodnom selu, đe je završio četiri razreda osnovne škole, i selu Kalačka Prodo ispod planine Bjeloš u trešnjevčkoj opštini.

Potomak je crnogorskih ratnika uvijek narednih da stanu u zaštitu svoje domovine. Njegov otac **Vuko Nikolin** je rođen još u doba uskočkog života Pešikana, a vatreno krštenje je doživio u boju na Grahovcu 1858. godine, da bi kasnije bio učesnik i svjedok niza ratova i bitaka u odbrani Crne Gore. Vuko je zajedno sa braćom **Mitrom** i **Trifkom** (najmlađi **Aleksa** je još bio maloljetan) učestvovao i bio ranjen u legendarnom boju na Vučjem Dolu, u četi svog mlađeg brata **Šutana (Andrije)**. Moglo je biti i obrnuto, jer je Vuku kao najstarijem sinu pripadalo da naslijedi oficirstvo poslije smrti oca **Nikole**, ali se on sam toga nesebično odrekao, smatrajući da Šutanu (Andriji) više odgovara vojnički poziv. To se pokazalo ispravnim, Šutan nakon četnog oficirstva početkom 20. vijeka postaje i komandir Cuckog bataljona. Janko je odrastao čvrsto u znamenitoj porodici Pešikan koja je imala turbulentne periode u istorijskim mijenama Crne Gore. Ovo nekada snažno bratstvo dugo je bilo u nemilosti Petrovića za vrijeme vladavine Petra I i Petra II, koji im nijesu mogli oprostiti bliskost njihovog pretka Đura Pešikana sa Šćepanom Malim

Natpis na grobnici Nikole Zekovog Pešikana

Natpis na grobnici Nikole Zekovog Pešikana

po kojoj je suđeno da nikad ne bude više od 10 kuća Pešikana. Praksu neprijateljstva prema Pešikanima prekinuo je **knjaz Danilo**. Taj zaokret izveo je sa njemu svojstvenom radikalnošću, to nije bilo prosto pomilovanje, nego puna rehabilitacija. Pešikani su dobili dva stotinaša, **Nikola Zekov** i **Limun - Đorđe Mrkov**. Obojica su pored starevine dobili i znatna imanja u Rudinama Nikšićkim. Blagonaklonost prema njima će kasnije kroz čitavu svoju vladavinu zadžati i **kralj Nikola**. Pešikani su to uzvratili predanošću, vojničkim dužnostima i ortodoksnom, beskompromisnom privrženošću dinastiji. U tome se

posebno izdvajao ogranak **Nikole Zekova**, đeda Janka Pešikana. Ubrzo po preuzimanju vladavine, uoči ratovanja u Dugi 1862. godine, **knjaz Nikola** je odlikovao **Nikolu Zekova** jednim od prvih primjeraka zlatne medalje **Obilica**, obavezavši ga da u prvom ratovanju ili pošeće Turčina ili pogine. S obzirom na delikatne odnose sa pojedinim katunskim familijama zbog nedavne krvne zavade Pešikanima je bila izuzetno važna podrška i pažnja Petrovića, i ona nije izostala. Ovim neuobičajenim odlikovanjem unaprijed, **knjaz** je očigledno htio da stavi do znanja da će produžiti blagonaklonost prema poro-

dici koju je započeo **knjaz Danilo**. **Nikola Zekov** se nije htio prijaviti za medalju koju je **knjaz** pod tim uslovima ponudio onome ko se za nju javi. Akademik **Mitar Pešikan** kazuje da je u porodici ostalo predanje da gaje **vojvoda Petar**, u dogovoru sa svojim zetom, **knjazom Nikolom**, javno apostrofirao i stavio pred svršen čin rekavši: „Što se nešto **Nikola Zekov** vrpolti, da je neće on uzijeti?”. U krvavom boju u nikšićkoj Dugi, crnogorskom termopilskom klanu, đe je njegov plemenik **Mika Vukov Stevović** pošeke **Đuleg Bega**, **Nikola Zekov** izvrši datu obavezu i pošeće turskoga nizam. Bio je prvi iz svog ogranka

porodičnog stabla koji je umro prirodnom smrću, 1868. godine. **Knjaz Nikola** je dao da mu se na Trešnjevju podigne spomenik na kojemu piše:

ОВДЕ ПОЧИВА
ХРАБРИ ИОНАК
НИКОЛА ЗЕКОВ
ПЕШИКАН
ПОДИЖЕ СПОМЕНИК
КН. ЦГ. НИКОЛА I

Janko Pešikan je Pješadijsku oficirsku školu u Vojnom stanu na Cetinju upisao 1909. godine, a završio je 1. februara 1912. kada je proizveden u čin potporučnika. Nakon Balkanskih ratova za zasluge u borbama unaprijeđen je 14. novembra 1913. godine u čin pješadijskog poručnika, dok je starješinstvo kapetansko dobio 14. decembra 1915. godine. U prvoj godini Velikog rata, nakon ranjavanja u borbi, umire mu stariji brat **Peko** u Vojnoj bolnici na Cetinju, a malo poslije pada Crne Gore 1916. godine, **Janko** je zajedno sa plemenikom i saborcem ka-

Praksu neprijateljstva prema Pešikanima prekinuo je **knjaz Danilo**. Taj zaokret izveo je sa njemu svojstvenom radikalnošću. Pešikani su dobili dva stotinaša, **Nikola Zekov** i **Limun - Đorđe Mrkov**. Blagonaklonost prema njima će kasnije kroz čitavu svoju vladavinu zadžati i **kralj Nikola**

petanom **Krstom Zrnovim Popovićem** interniran u austrougarski logor Boldagason, u kojem je bio smješten srednji oficirski kor crnogorske vojske. U teškim uslovima logorskog života, boraveći u improvizovanim barakama u logoru je ostao do kraja rata.

Janko Pešikan je bio jedan od vođa Božićnog ustanka crnogorskog naroda, podignutim na Badnji dan 1919. godine, sa ciljem da se ponište odluke tzv. Podgoričke skupštine, od 26. novembra 1918. godine o nelegalnom i nelegitimnom prisajedinjenju Crne Gore Srbiji; da se Crna Gora oslobodi faktičke vojne okupacije srpske vojske; da se odbrani i afirmiše crnogorska državna nezavisnost i da Crna Gora kao punopravan i ravnopravan državno-pravni subjekt stupi u jugoslovensku konfederaciju.

Janko Pešikan je komandovao Cuckim odredom koji je bio raspoređen na potezu od Bajica do Škrke. Sa njim su bili i rođena braća **Stevan** i **Obrad**, kao i stric **Trifko** sa sinovima **Dragom** i **Đurom**. Cucki odred je bio dio ustaničkih snaga na Zapadnom sektoru pod komandom kapetana **Đura Draškovića**. (Nastavlja se)

Janko Pešikan je Pješadijsku oficirsku školu u Vojnom stanu na Cetinju završio 1. februara 1912. kada je proizveden u čin potporučnika. Nakon Balkanskih ratova za zasluge u borbama unaprijeđen je u čin pješadijskog poručnika, dok je starješinstvo kapetansko dobio 1915. godine

Crkva u Trešnjevju

Grob Nikole Zekovog Pešikana kod crkve u Trešnjevju

JANKO PEŠIKAN, KOMANDIR CRNOGORSKE VOJSKE

Patriota koji je do kraja ostao uz svoju domovinu

Piše: **Nenad STEVOVIĆ**, publicista i istraživač crnogorske dijaspore

Nakon sloma Božićnog ustanka, **Janko Pešikan** je emigrirao u Italiju. U Gaeti je unaprijeđen u čin kapetana, sa starješinstvom kapetanskim iz 1915. Čin komandira (majora) crnogorske vojske dobio je 20. maja 1919. godine. U ukazu koji potpisuje Zastupnik ministra vojnog, ministar predsjednik **Jovan Plamenac**, između ostalog se navodi:

„Njegovo veličanstvo Kralj blagoizvolio je vanrednim putem proizvesti u čin komandira, kapetane: **Rista Hajdukovića, Iliju Bećira, Janka Pešikana, Mitra Lakovića, Radovana Savovića, Luku Jovanovića, Joka Dabanovića, Novicu Abramovića i Četka Bigovića** - sa starješinstvom u vojsci kojeg su imali prema ranijem činu.“

U julu 1919. godine komandir Janko Pešikan se vraća u Crnu Goru, kao dio ekspedicije odabranih oficira i vojnika, i učestvuje u Petrovdanskom ustanku, u diverzantsko-desantnoj akciji koju je predvodio brigadir **Krsto Zrnov Popović**. Nakon toga nastavlja da komituje na prostoru Katunske Nahije do duboko u zimu iste godine. Teški uslovi života i stalna borbena dejstva po katunskim planinama

Relikvija kao trajna uspomena na životopis komandira Janka Pešikana je oficirska crnogorska sablja, model M. 1896, koja se čuva u porodici unuka njegovog brata Obrada, viseći ponosno na zidu porodične kuće u jednom sremskom selu na obali Dunava u Vojvodini

Sablja Janka Pešikana

dodatno su mu urušili zdravlje sa kojim je kuburio od povratka iz internacije. Prebačen je u Rim na liječenje koje je i pored dobrih uslova i njege trajalo dugo, ali na kraju bez uspjeha. Umro je u Rimu 1921. godine, đe je i sahranjen uz vojne počasti.

Glas Crnogorca (br. 92, 18. april/1. maj 1921.) navodi: „Početkom marta preminuo je u Rimu poslije dugog i teškog bolovanja komandir Janko Pešikan u 31 godini. Rodom je bio iz Cuca, na Cetinju je svršio 1912. g. Oficirsku školu, a u Balkanskom ratu učestvovao je u svima borbama na Tarabosu, kada je pokazao sve osobine dobrog oficira. Poslije rata

sa Bugarskom, gdje je učestvovao na Bregalnici, proizveden je u čin poručnika. U ratu sa Austro Ugarskom učestvovao je u borbama na Grahovu, Krsucu, Ratkovoj Gori i Bukovici i odlikovao se kao hrabar i dobar oficir poput svojih predaka **Šunja i Zeka Pešikana** koje je narodni guslar onako lijepo opjevao. Pod Austrijom bio je interniran u zloglasni Boldogason, gdje je i dobio klicu neizlječive bolesti, ali koja ga nije spriječila da među prvima povede borbu protivu nasilne aneksije svoje otadžbine od strane zvanične Srbije. Ta borba po planinama bila ga je toliko slomila, da se povukao u Italiju na liječenje, ali sve nastajanje da se od smrti spase bilo je uzaludno. Sahranjen je na ovdašnjem groblju uz saučesće crnogorske kolonije, drugova, prijatelja, od kojih se sa njime dirljivo oprostio komandir g. **Ivan Bulatović** i potporučnik **Gvozdenović**. Laka mu tuđa zemlja!“

Preciznije, pored komandira Ivana Bulatovića (1872-1943) ustaničkog i komitskog vođe iz Rovaca, kasnije političkog emigranta u Sovjetskom Savezu, posmrtni govor održao je potporučnik Milan Petrov Gvozdenović (1899-1982) kasnije kapetan crnogorske vojske koji je Medicinski fakultet završio u Napulju stekavši diplomu doktora medicine i hirurgije 1927. godine. Knjige umrlih u Rimu i Gaeti istraživač je vojni historičar **dr Srđa Martinović**, ali na žalost još uvijek nijesu pronađeni podaci o grobnom mjestu komandira Janka Pešikana. Ovaj istaknuti crnogorski patriota je jedan od mnogih čije su kosti posijane po svijetu, đe su se sklonili da još jednom pokušaju zapaliti plamen obnove slobode i nezavisnosti svoje domovine.

U ovom autorskom tekstu po prvi put u crnogorskoj historiografiji objavljuju se fotografije Janka Pešikana. Na fo-

Janko Pešikan (1890-1921)

tografiji sa sahrane u Rimu iznad pokojnikove glave stoji njegov brat od stica vodnik **Đuro Trifkov Pešikan**, učesnik Božićnog ustanka, koji je u Gaeti i Sulmoni kod Rima bio u sastavu II bataljona crnogorske vojske pod komandom komandira **Mila Petranovića** i **Blagote Martinovića**. Nije se nikada vratio u Crnu Goru. Nakon što je Italija uskratila gostoprimstvo crnogorskoj političkoj emigraciji i izbjegličkoj vojsci Đuro Pešikan je emigrirao u Argentinu đe je ostao do kraja života.

Komandir crnogorske vojske Janko Pešikan, između ostalih vojnih i državnih znamenja, odlikovan je 1921. godine Ordenom knjaza Danila za nezavisnost III stepena.

Slobodarska i rodoljubiva tradicija Pešikana nastavljena je i u Drugom svjetskom ratu, od samog početka su bili u borbom stroju u odbrani Crne Gore i njene slobode. Sinovi Jankovog brata Stevana, Đoko i Šunjo Pešikan su prvoborci i nosioci partizanske spomenice 1941. godine, obojica su poginula u ratu. Osnovna škola u rodnom Trešnjevju nosi ime po revolucionaru Šunju Pešikanu (1922-1943).

Karijera i život Janka Pešikana su sašećeni u poletu, na uranku. Od dugih ratova i borbe za neprikosnovene ideale nije stigao da stvori vlastitu porodicu, ostao je do kraja zavještan svojoj domovini. Kod njega drugačije nije moglo da bude, potekao je iz familije

U julu 1919. godine komandir Janko Pešikan se vraća u Crnu Goru, kao dio ekspedicije odabranih oficira i vojnika, i učestvuje u Petrovdanskom ustanku, u diverzantsko-desantnoj akciji koju je predvodio brigadir **Krsto Zrnov Popović**. Nakon toga nastavlja da komituje na prostoru Katunske nahije do duboko u zimu iste godine

u kojoj je generacijama stvaran i čuvan kult časti, čojstva, odanosti, vojničke discipline i lične hrabrosti. Znao je i bio spreman da pravi izbore, teške, hrabre ali i smrtonosne. Pod uticajem takve porodične istorije Janko je dijelio sudbinu Crne Gore, vjernost domovini donijelu mu je bolest, a borba za povratak njene nezavisnosti odlazak u vječnost. Šećanje na njega nastavlja da živi u novim generacijama Pešikana. Relikvija kao trajna uspomena na životopis komandira Janka Pešikana je oficirska crnogorska sablja, model M. 1896, koja se čuva u porodici unuka njegovog brata Obrada viseći ponosno na zidu porodične kuće u jednom sremskom selu na obali Dunava u Vojvodini. **(Kraj)**

Teški uslovi i stalna borbena dejstva po katunskim planinama dodatno su urušili zdravlje Janku Pešikanu, sa kojim je kuburio od povratka iz Boldogasona. Prebačen je u Rim na liječenje

koje je trajalo dugo, ali bez uspjeha. Umro je u Rimu 1921. godine, đe je i sahranjen uz vojne počasti

Sahrana Janka Pešikana, Rim, 1921.